

Svar på skriftligt spörsmål SSS 918/2020 rd

Skriftligt spörsmål om att göra utlåningsersättningen och ersättningen för användningen av litterära verk i Celias utlåningssystem teknikneutrala

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § riksdagen arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 918/2020 rd undertecknat av riksdagsledamot Sari Sarkomaa /saml med flera:

Hurdana åtgärder ämnar regeringen vidta för att göra utlåningsersättningar och ersättningen för Celias ljudböcker teknikneutrala?

Som svar på denna fråga anför jag följande:

I 19 § i upphovsrättslagen fastställs att när ett exemplar av ett verk med upphovsmannens samtycke första gången har sålts eller på annat sätt varaktigt överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare. Regeln gäller fysiska exemplar av verk. När ett exemplar av ett verk med upphovsmannens tillstånd släpps på marknaden, upphör upphovsmannens rätt när det gäller spridningen av verket i fråga. Detta kallas för konsumtionsprincipen.

I lagens 19 § har ett undantag fastställts från denna huvudregel. Upphovsmannen till ett verk har rätt till utlåningsersättning när verket lånas från allmänna bibliotek eller högskolebibliotek. Om detta har stadgats eftersom storskalig utlåning har ansetts minska bokförsäljningen och därmed arvudet (royalty) som upphovsmannen får från försäljning. Utlåningsersättningen betalas från anslag i statsbudgeten.

Även om man allmänt talar om utlåning av e-böcker, handlar det inte om att låna ut ett exemplar av verket såsom avses i upphovsrättslagen utan om att överföra verket till allmänheten så att allmänheten får tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva bestämmer. Konsumtionsprincipen gäller inte digitala exemplar av verk. Således kan bibliotek ”låna ut” (överföra till allmänheten) e-böcker endast om man har kommit överens om saken med materialets rättsinnehavare. I detta avseende bygger finsk lag på direktivet om upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (2001/29) som fastställer att upphovsmannen har ensamrätt att tillåta eller förbjuda överföring av digitala verk till allmänheten.

Det faktum att det för ”utlåning” av e-böcker från bibliotek inte betalas utlåningsersättning såsom avses i upphovsrättslagen, betyder inte att upphovsmännen blir utan ersättning i dessa fall. E-böcker förvärvas för att användas av biblioteken och man kommer överens om nyttjanderätt och ersättningar med en part som har rätt att ingå avtal om saken. Den part som ger biblioteket nyttjanderätt till verket, till exempel en mellanhand, måste därför ha tillstånd från verkets rättsinnehavare att ingå avtal. Detta tillstånd kan erhållas av verkets utgivare, som i sin tur kommer överens

med upphovsmannen till ett verk. Ersättningar för nyttjande av verket betalas ut till verkets rättighetsinnehavare utgående från dessa avtal.

Europeiska unionens domstol har i mål C-174/15 avgjort huruvida direktivet om uthyrnings- och utlåningsrättigheter (2006/115) är ett hinder för nationell lagstiftning som tillämpar en upphovsrättsbegränsning på e-utlåning av böcker som lånas från allmänna bibliotek. I det fallet ansåg domstolen att formuleringen i uthyrnings- och utlåningsdirektivet borde tolkas bredare så att begränsningen av upphovsrätten och utlåningsersättningen även ska gälla e-böcker. Detta rättsfall tvingar emellertid inte medlemsstaterna att utvidga upphovsrättsbegränsningen när det gäller utlåning och därtill hörande utlåningsersättning att gälla lån av e-material.

Undervisnings- och kulturministeriet har redan länge fört fram frågan om bibliotekens e-böcker i olika sammanhang. 2019 arrangerade ministeriet en workshop ”Yleisten kirjastojen e-aineistot ja niihin liittyvät tekijänoikeudelliset kysymykset” (E-material vid allmänna bibliotek och därtill hörande upphovsrättsliga frågor) Ett stort antal företrädare för bibliotek, biblioteksklubbar, upphovsmanna- och upphovsrättsorganisationer, förlagsföreningar och kommunförbund deltog. För att sammanfatta diskussionerna finns det frågor kring bibliotekens e-material som bör lösas genom samarbete mellan bibliotek, utgivare och upphovsmännen.

2020 beviljade Undervisnings- och kulturministeriet totalt 380 000 euro till Helsingfors stadsbibliotek för att utreda tjänstekonceptet kring digitala medier och till ett pilotprojekt om kommunernas gemensamma e-bibliotek som ska användas fram till slutet av juni 2021. Utgående från en utredning om användningen av detta bidrag kommer man att utvärdera hur utvecklingen av e-biblioteket borde fortskrida.

Undervisnings- och kulturministeriet förbereder inte för närvarande en lagändring som skulle utvidga upphovsrättsbegränsningen för utlåning och därtill hörande utlåningsersättningssystem till e-material som tillhandahålls på webben.

Frågan om att göra utlåningsersättningarna för Celias talböcker teknikneutrala hänger ihop med den nationella implementeringen av EU:s läsnedsättningsdirektiv (2017/1564). De direktivenliga lagändringarna trädde i kraft i november 2018. Enligt 17 b § 7 momentet i upphovsrättslagen har upphovsmannen rätt att få ersättning av den behöriga sammanslutningen, om ett sådant exemplar av ett verk framställts genom ljudupptagning i Finland varaktigt får behållas av en person med läsnedsättning. Rätten till ersättning förblev på samma nivå som före lagändringen.

Samtidigt som lagändringarna godkändes inkluderade riksdagen ett uttalande i sitt svar som krävde att: regeringen vidtar åtgärder för att göra lagen mer teknikneutral genom att säkerställa att rättighetshavarnas rätt till rimlig ersättning för nyttjande av deras verk bättre återspeglar deras faktiska användning. Regeringen bör noga följa med och bedöma lagens effekter med tanke på förmånstagare och rättighetsinnehavare, och ge en utredning över detta våren 2021.

Undervisnings- och kulturministeriet har utrett frågan om att utvidga rätten till ersättning såsom utlåtandet förutsätter genom att följa med och bedöma lagens effekter med tanke på förmånstagare och rättighetsinnehavare. Utredningsarbetet pågår, och en utredning lämnas till riksdagen våren 2021.

Helsingfors 18.12.2020

Forsknings- och kulturminister Annika Saarikko